

Muistelmia Karjalan kannaksen kaakkoisosassa olevan Rajajoki-joen vaiheista

Eero Rautanen

- Rajajoki on saanut alkunsa Kannaksen kaakkoisosassa Kivennavan ja Raudun pitäjiä rajoilla olevalta Kuuritsan suolta, jatkuen mutkaisena jokena ja valtakunnan rajana Valkjärven, Kivennavan ja Terijoen pitäjiä sivuten aina Rajajoelle (1) josta se laski eri aikoina eri väyliä pitkin Suomenlahteen. Yläpäästään joki oli pienempi, mutta laajeni sitä mukaan kun sivupuroista ja maastosta tuleva vesimäärä lisääntyi. Venäläisten Internetissä olevien tietojen mukaan joen pituus on 74 kilometriä, leveyden vaihdellessa yläjuoksun 3 - 5 metristä alajuoksun 15 - 30 metriin. Joen syvyys vaihteli 3 metriin saakka ja virtauksen nopeus keskimäärin 0,1 - 0,2 m/s. Aluksi se laski suoraan pääuomaansa (Ruostekanavaa) myöten Suomenlahteen, mutta 1800-luvun alkupuolella Systerbäckin asetarviketehtaan tarpeita varten rakennetun padon (2) jälkeen joen veden kulkusuunta muuttui kulkemaan entistä puroa myöten Roslivon järveen, josta tuli Rajajoen vesien uusi päätepaikka, aikaisemman Suomenlahden tilalle. Uuden jokiosuuden nimenä oli myöskin Rajajoki (3) koska se tuli entisen joen jatkeeksi uudelle laskupaikalle. Nyt voimassa olevien venäläisten karttojen mukaan joen nimi on Sestra. (Sisarjoki)

Tällä toimenpiteellä Rajajoen vesien suora yhteys alkuperäistä jokiuomaa (ruostekanavaa) pitkin katkesi ja rajajoen vesien uudeksi laskupaikaksi tuli uuden sivuhaaran kautta Roslivo-järvi.

- 1930-luvulla kun Rajajoen kylän kohdalla joen penkereet olivat paljaina puustosta näytti joki avarammalta kuin nykyisin, rantapuuston ja pensaikkojen painuessa jokiuoman päälle.

- Padon johdosta veden virtaus padon alapuolisille alueille katkesi ja jokiuoman veden virtaus oli olemattoman pientä, joten se ajankuluessa värjäytyi ruskeaksi ja siitä sai jokiuoma nimensäkin **Ruostekanava** (4). Joissakin lähteissä on maininta, että ruostekanava olisi kaivamalla tehty, mutta käsitykseni mukaan sitä ei ole koskaan kaivettu, vaan se on luonnon muovaama jokiuoma korkeiden hiekkatöyryjen välissä, joka jäi melko kuivaksi padon rakentamisen jälkeen, **padon ja Systerbäckistä tulevan jokiliittymän välisellä alueella.**

- 1930-luvulla kanavan pohja oli avonainen, paikoin heinää kasvavaa, joten valtakunnan raja oli selvästi näkyvässä, mutta penkereet molemmin puolin olivat runsaasti pensoittuneet. Suomen puoleisella penkereellä oli rajamiesten ja kyläläisten yhteinen kävelypolku ja talvella hiihtoladut jotka olivat suosittuja liikuntapaikkoja kylän nuorisollekin.

- Ruostekanavan alajuoksulla, noin 500-600 metriä ennen merta laski Systerbäckistä tuleva joki vetensä entistä rajajoen uomaa myöten mereen, joten kanava muuttui täydeksi joeksi, jonka vesimäärä ja virtaama varsinkin keväisin oli varsin runsasta. Tätä osuutta kutsuttiin edelleenkin entisen nimensä mukaisesti Rajajoeksi (5). Systerbäckistä tulevan joen yläosan senaikaisesta nimestä minulla ei ole tarkempaa tietoa. Nyt voimassa olevien venäläisten karttojen mukaan se on Malinka Sestra. (Pieni Sisarjoki).

- Ennen vuotta 1919 oli kanavan ja Systerbäckistä tulevan joen yhtymäpaikassa **maantiesilta ja**

Tyynin tulli (6), jossa toimi niin suomalaisten kuin venäläistenkin tullivartiot. Paikasta on nähtävänä valokuvakin Rajajoen esitteissä. Aikanaan tullin toiminta on ollut melko vilkasta, ainakin siitä päätellen, että jossakin vaiheessa Tyynin asemalta on ollut "Kontkalla" (kapearaiteinen pienoisorautatie) yhteys Systerbäckiin. Tästä asemasta on lukuisia valokuvia Venäläisillä historiaa käsittelevillä Internet sivuilla.

- Sotien jälkeen venäläiset ovat ohjanneet Roslivo-järven laskuojan mereen jo Systerbäckin alueella, jolloin entinen laskujoki Rajajoen alajuoksulle katkesi. Vielä vuonna 1968 kun kävin ensi kerran sotien jälkeen Dyyneillä, oli Rajajoen lasku-uoma vielä käytössä, vettä oli niin paljon, että mereltä saapuvat kalastusalukset kulkivat jokea pitkin joen yläjuoksulla olevan kalastuskolhoosin laitureihin, mutta senjälkeen on joen yhteys mereen kokonaan katkaistu. Viime vuosina on vanha joenuomakin merenrantahietikolla tasoitettu näkymättömäksi.

- **Padon rakentaminen.**

- Venäläisten Internet sivujen mukaan on Pietari Suuri perustanut 1714 Systerbäckin asetarviketehtaan (Systerbäckin Kivääritehdas), jonka vesivoiman turvaamiseksi on 1800-luvun alussa rakennettu pato Rajajokeen (2), jolla nostettiin joen veden korkeutta ja ohjattiin se kulkemaan uutta Rajajoki uomaa (3) myöten Roslivo järveen, sen vesivarastojen lisäämiseksi.

- Aikojen kuluessa padolle tuli muutakin käyttöä. Helsinki - Pietari välisen rautatien valmistuttua vuonna 1870 tuli ajankohtaiseksi rakentaa rautatien pistoraide myöskin Rajajoen ja Systerbäckin välille (7) ja myöhemmässä vaiheessa Pietariin saakka. Tämän radan rakentaminen edellytti Rajajoen ylitystä patorakennelmaa pitkin. **Rautatien ohessa padolla oli myöskin maantieyhteys ja jossakin vaiheessa siinä toimi myöskin Retukylän tulli** (2).

- Suomen itsenäistyttyä raja sulkeutui täysin, mitään maantieyhteyksiä ei ollut ja rajaa ei saanut muutenkaan ylittää. Vain Rajajoen rautatiesillalla oli ainut virallinen ylikulkumahdollisuus. Rautatiesillan pohjoispuolella aikanaan ollut maantiesilta ja vuoteen 1919 saakka ollut kävelysiltakin oli poistettu. Padon päällä olevalla valtakunnan rajalla oli rajapuomina piikkilanka esteet ja rautatie jäi tarpeettomaksi, joten siitä puretti kiskotus on siirretty muualle radan rakentamiseen. Radan pohjaa käytettiin yleisenä kylätienä retkeilijöiden ja varsinkin sen varrella olevien tilallisten kulkuväylänä.

Venäläiset rakensivat omaan käyttöönsä uuden ratayhteyden joen itäpuolelle Valkeasaaresta Retukylän kautta Systerbäckiin.

- Nykyinen valtatie Terijoelta Rajajoelle on rakennettu täysin vanhojen kyläteiden päälle Hatsalanmäelle saakka, josta Pietariin päin menevä kaista kulkee entistä rautatien pohjaa (7) padolle ja edelleen Systerbäckiin. Tuleva kaista kulkee padolta entistä Korotniekan peltotietä pitkin (8) Hatsalanmäen liikenneympyrään, jossa se liittyi muihin, eri suuntiin lähteviin teihin.

- Rajajoki oli ennen talvisotaa keväisin tukkien uittoväylänä. Venäläisillä oli alajuoksulla, Korotniekan peltojen kohdalla, vajaa kilometri ennen patoa melko suuri Kuttermannin raamisaha (9), johon he uittivat keväisin tukkeja joen yläjuoksulta ja varastoivat niitä joessa usein syksyynkin saakka. Venäläisten tukkiuittojen jälkeen alkoi suomalaisten propsien uitto, jotka nostettiin joesta rautatiesillan yläpuolelta, entisen kävelysillan kohdalta (10) radanvarsi laanille ja sieltä rautateitse eteenpäin kuljetettavaksi.

- Kuten on edellä mainittu, oli ennen Suomen itsenäistymistä Rajajoen rautatiesillan

pohjoispuolella puinen kävelysilta, josta on rajamuseon valokuvakin. Olihan silloin Rajajoen ylittäminen puolin ja toisin paikalliselle väestölle täysin vapaata. Pietarihan oli siihen aikaan Rajajoen ympäristönkin asukkaiden keskeisin kauppapaikka, niin myytävän kuin ostettavankin tavaran osalta. Matkaakin oli vain reilut 30 km.

- Oman leimansa rajaseudun elämään ja liikenteeseen teki myöskin pietarilaisen ylhäisön runsas huvila-asutus ja kesäinen merenrantaelämä Terijoella ympäristöineen. Huviloiden määrä Terijoen alueella oli huomattavan korkea, vuonna 1908 siellä oli yhteensä 3.102 huvilaa, joista Terijoella 1.400, Kuokkalassa 762, Kellomäellä 500 ja Ollilassa 440 huvilaa. Arvellaan että vuonna 1914 oli kunnan alueella ulkomaalaisia kesävieraita noin 140.000 henkilöä. Parhaaseen huvila-asutuksen aikaan kulki matkustajajuniakin Terijoen ja Pietarin välillä lähes 40 junavuoroa vuorokaudessa, joten tämäkin antaa kuvan senaikaisesta elämänmenosta rajaseudulla.

- 1930-luvun pyörteessä venäläiset rakensivat rautatiesillan välittömään läheisyyteen radan ylitse ulottuvan ja valaistun ns. "Riemuportin" valtakunnan rajan "merkiksi" kansallisuustunnuksin ja iskulausein varustetulla tekstillä (vapaasti suomennettuna) "Kaikkien maiden köyhälistö yhtykää". Rajajoen rautatiesilta ympäristöineen oli 1930-luvulla Suomen suosituimpia matkailukohteita, automatkailijoita kävi siellä kesäisin jopa 40.000 - 50.000 henkilöä, joita venäjän puolen näkymät hyvinkin kiinnostivat. Rajalla ei saanut valokuvata kuin erikoisluvalla, mutta virallisia valokuvia oli yleisesti myynnissä.

Lokakuun alkupäivinä 1939 venäläiset purkivat rakentamansa "portin" kokonaan pois. Katselin ihmeissäni purkutöitä aatoksen, että mistä nyt on kysymys, oliko tämä jo sodan syttymisen enteitä, jota kukaan paikallinen asukas ei uskonut tapahtuvaksi, vaikka koko syyskesän ajan oli havaittavissa varustautumista naapurin puolella. Mm. kotini vastapäätä rakensivat salaa tykistö patterin, josta heti sodan alkajaisiksi ampuivat kotitaloni pirstaleiksi.

Edelläoleva teksti on minun henkilökohtaisia muistelmiani Rajajoesta, nimenomaan joen tuntumasta ennen talvisotaa. En ole historioitsija enkä muutenkaan historioihin liiemmin tutustunut, mutta olen elänyt 16-17 vuotiaaksi Rajajoen rantoja kierrellen, joten rajan näkymät ja maastot ovat erittäin tuttuja siltä ajalta ja lapsena tuli kuultua vanhemmilta ihmisiltä yhtä ja toista menneisyydestä, sekä jotakin on tullut katsottua aikanaan historiankin lehdistä. Näillä eväillä olen muodostanut omat näkemykseni, joita olen yrittänyt lyhykäisyydessään, ilman laajempia yksityiskohtia tuoda esille. Tekstissä sulkeissa olevat numerot ohjaavat asiat oheisten karttojen saman numeroisiin kohteisiin.

Edellämainittu Rajajoen osuus on minulle henkilökohtaisesti tuttua elettyä elämää, mutta jatkossa tuleva Systerbäckin osuus on minulle vierasta. Ainoastaan vanhemmiltani kuullun ja joistakin historian kirjoista saamani tietojen pohjalta olen saanut oman näkemykseni niiltä seuduilta. Nyt viime päivinä sain englanninkielestä suomennettua, venäläisten historioitsioiden kirjoittamaa tekstiä venäläisiltä Internet-sivuilta juuri näiltä seuduilta. Näistä kirjoituksista sai paljon lisätietoja aikaisempiin epävarmoin kysymyksiin.

- 1323 solmitussa Pähkinäsaaren rauhassa vahvistettiin ensimmäisen kerran valtakuntien välinen raja kulkemaan Rajajoessa. Vuosisatojen kuluessa rajaa on siirrelty puoleen jos toiseenkin päin. Suomen ja Neuvostoliiton välisenä rajana se on ollut vuosina 1812 - 1940 ja jatkosodan aikana Rajajoen kylän kohdalla 1941 - 1944. Poikkeuksen tekee vuosien 1812 - 1864 välisenä, ns. Lintulan lahjoitusmaahovin aikana raja teki mutkan Systerbäckin alueelle,

Ruostekanavan pituiselta alueelta, koska Lintulan hovin alueita oli siellä, mutta ne kuuluivat kokonaisuutena Autonomisen Suomen alaiseksi, vaikka ne alueellisesti olivat vahvistetun rajan ulkopuolella, Systerbäckin alueella. Vuonna 1864 kun Systerbäckin alueet palautuivat takaisin Pietarin kuvernementin hallintaan siirtyi rajakin takaisin entiseen paikkaansa Ruostekanavan kohdalle. Alueen menetys luvattiin korvata luovuttamalla Petsamon alue Suomelle, vaikka sen luovutus toteutuikin vasta Tarton rauhansopimuksen yhteydessä 1920.

Jatkossa mainintoja aikojen saatossa tehdyistä rauhansopimuksista ja hiukan niiden sisältöäkin.

- **Pähkinäsaaren rauha vuonna 1323** Ruotsin ja Novgorodin välillä oli ensimmäinen sopimus jolloin valtakuntien välinen raja vahvistettiin kulkemaan Rajajoessa. Raja lähti kulkemaan Suomenlahdesta Rajajokea pitkin kohti Vuoksea ja päätyen lopulta Pohjanlahteen. Näin se halkaisi Kannaksen kahtia, läntinen puoli jäi Ruotsille ja itäinen puoli tuli Venäjän omaisuudeksi. (Terijoki kirja, sivu 27).

Novgorodin itsenäisyys päättyi 1400-luvun lopulla.

- **Täyssinän rauhassa vuonna 1595** raja pysyi samoin Rajajoessa.

- **Stolbovan rauhassa vuonna 1617** Ruotsi laajensi alueitaan Inkerinmaalla aina Suomenlahden eteläpuolelle saakka.

- **Uudenkaupungin rauha vuonna 1721** katkaisi alueemme ikivanhat yhteydet muuhun Suomeen. Vallattuaan kaakkois-Suomen Pietari Suuri lahjoitti laajoja maa-alueita, usein kokonaisia pitäjiäkin venäläisille aatelismiehille, samoinkuin hänen seuraajansakin. Niin Terijoenkin alueet joutuivat jo Pietari Suuren aikana yhdessä muiden Kivennavan kylien kanssa Viipurin komendantille, Matvei Nejeloville. Kaikkiaan hän sai haltuunsa 18 kylää, joissa yhteensä 225 tilaa eli 68½ manttaalia (vuoden 1728 maakirjan mukaan). Tämä Lintulan lahjoitusmaahovin tila oli maan suurimpia lahjoitusmaa-alueita, ulottuen Rajajoenkin eteläpuolisille alueille aina Systerbäckin tehtaiden alueelle saakka. V. 1723 keisari antoi sen Nejelovin tädille, kamarineiti Anisia Tolstoille "ikuiseksi omaisuudeksi". Hovin omistus siirtyi hänen jälkeensä erillaisten testamenttien ja kauppakirjojen kautta monien eri henkilöiden hallintaan, kunnes se v. 1820 myytiin Systerbäckin kivääritehtaalle, jonka alaisena se kuului Venäjän tykistödepartementin hallintaan. Vuoden 1874 jälkeen se oli ajoittain taas yksityisten, ajoittain keinottelevien suurliikeyhtymien hallussa, kunnes Suomen valtio sai sen vihdoin ostetuksi vuosina 1879 ja 1882.

Viime vuosisadalla osa Lintulan tilasta, n. 400 ha:n suuruinen alue Kuokkalassa oli erotettu Merihovi-nimiseksi tilaksi, jonka hallintaoikeudet annettiin eräälle Surenkin nimiselle sotilashenkilölle noin v.1860. Myöhemmin hänen sukunsa myi Merihovin kenraalimajuri Nikolai Riidingerille. Tilalla oli verotusoikeus Kuokkalan kylän lampuoteihin, joiden oli tehtävä myöskin päivätöitä Merihovissa.

Hovien alaisina paikallisten talonpoikien asema alkoikin muistuttaa täydellistä maaorjuutta.

Suomen valtion maksama kauppahinta ko. alueista oli yhteensä 3.066.581 mk 20 p. eli 43 mk 80 p. hehtaarilta. Muilla lahjoitusmailla hinta oli vain 4 - 16 mk/ha. Tiluksilla oli niitä luovutettaessa takaisin talollisille suoritettava isojako, jonka jälkeen 8.12.1902 omistuskirjat jaettiin talonpojille. Täällä torpparitkin saivat lunastaa maansa itsenäisiksi, eivätkä ainoastaan manttaaliin pantujen talojen lampuodit, jonka seurauksena siellä ei ollut enää torppareitakaan kuten muualla

maassamme (Terijoki kirja sivuilla 54- 64).

- **Turun rauhassa vuonna 1743** Venäjä siirsi rajaansa edelleen Kymijokeen saakka.
- **Vuonna 1807 Venäjä hyökkäsi Suomeen** ja valloitti sen kokonaan.
- **Haminan rauhassa vuonna 1809** Suomi siirtyi kokonaisuudessaan Venäjän yhteyteen ja yhteys Ruotsiin päättyi. Miehityksestä huolimatta, Autonomian aikana vuodesta 1812 alkaen Suomi sai noudattaa omia lakejaan ja Vanha-Suomikin (Kannaksen puoli) liitettiin muun Suomen yhteyteen.
- Vuonna 1907 levisi paikkakunnalle pelottavia huhuja venäläisten aikeista irroittaa kaakkoinen rajamaa Suomen yhteydestä ja liittää se Venäjään. Perusteluissa vedottiin strategisesti tärkeään Pietarin alueen rantaviivaan ja pääkaupungin turvallisuuteen, puhuttiin Raivolan kylän 300 venäläisen sorretusta asemasta ja suomalaisten pyrkimyksestä suomalaistuttaa nuo isovenäläisten jälkeläiset, "venäläisten valloittaman maan entinen venäläinen väestö". Vedottiin lukuisaan huvila-asutukseen, Viipurin läänissä vihamieliseen ja kapinalliseen henkeen, jopa muka sotavarusteluihinkin Venäjää vastaan.

Elokuussa v. 1911 levisi järkyttävä tieto : Venäjän ministerineuvosto on allekirjoittanut päätöksen, jonka mukaan Kivennapa (sekä Terijoki) ja Uusikirkko on erotettava Suomen yhteydestä. Uhattujen alueiden väestö kokoontui sata- ja tuhatlukuisin joukoin kokouksiin, joissa tehty päätös tuomittiin rohkeasti. Virkavaltakaan ei jäänyt toimeettomana katselemaan kansalaisten yksimielistä ja lujaa nousua sen määräyksiä vastaan, vaan se ryhtyi estämään kokousten pitoa ja mielipiteiden julkittomista. Kokouksia hajoitettiin ja kokoonkutsujia vangittiin.

Monien vaiheiden jälkeen saatiin tehtyä adressi, jonka oli allekirjoittanut 9256 uhanalaisen alueen täysi-ikäistä asukasta ja se oli tarkoitus toimittaa senaatille. Adressi oli lähes parinkymmenen sentin paksuinen, siroihin keltaisiin nahkakansiin sidottu kirja, jossa uhattujen seutujen väestö vakuutti : "Olemme sidotut Suomeen tuhansilla siteillä. Eikä tätä voi mikään muuttaa: suomalaisia me olemme ja suomalaisina tulemme aina pysymään".

Pitäjäläisten valtuuttamana kirjailija Mikko Uotinen jätti adressin kuvernöörinvirastoon marraskuun 2. pnä, ja sieltä se oli toimitettava senaattiin.

Kun lakiehdotus kesällä 1913 valmistui, sai se osakseen Venäjälläkin ankaraa arvostelua.

Lakiehdotus jätettiin silti ministerineuvostolle, jopa huhuiliin liitettävän alueen laajentamisestakin. Maailmansodan syttyminen elokuussa 1914 pelasti lopultakin kaakkois-Suomen tältä uhkalta.

- **6.12.1917 Suomi julistautui itsenäiseksi.**

- **14.10.1920 Tarton rauhansopimuksen mukaan** Suomen ja Neuvostoliiton välinen raja kulkee edelleen Rajajoessa ja Ruostekanavaa myöten Suomenlahteen.

- **Talvisota 30.11.1939 - 13.03.1940.** Syksyllä 1939 Neuvostoliitto esitti Suomelle neuvotteluja alueiden luovuttamiseksi Neuvostoliitolle Leningradin alueen turvallisuuden lisäämiseksi. Vaatimuksena oli mm.osia Karjalan Kannaksesta, Terijoki sen mukana ja Suomenlahden ulkosaaret. Neuvottelut katkesivat ilman tulosta, mutta marraskuun 30. päivänä Neuvostoliiton asevoimat hyökkäsivät Suomeen, perustivat Terijoen hallituksen, johon Suomen kansan toivottiin yhtyvän ja tavoitteena oli olla parin viikon sisällä Helsingissä. Mutta toiveajattelu ei toteutunut.

Sadan ankaran taistelupäivän jälkeen Neuvostoliiton joukot olivat Viipurin liepeillä ja Vuoksen varrella kun Suomelle ankara rauhansopimus 2.3.1940 saatiin Moskovassa allekirjoitettua. Rauhanehtojen mukaisesti Neuvostoliitolle piti luovuttaa Suomenlahden ulkosaaret ja asevoimille tukikohta Hankoniemeltä ja valtakuntien välinen rajalinja kulkemaan linjalla: Virolahti - Säkkijärvi - Nuijamaa - Parikkala - Kitee - Värtsilä - Ilomantsi. Paloja Sallan korkeudelta ja Kalastajasaarento sekä kauttakulkuoikeus Petsamon kautta Norjaan ym. erilaisia sitoumuksia.

- **Jatkosota 25.6.1941 - aselepo 4.9.1944.** Ns. välirauhan aika jäi lyhyeksi, kun 22.6.1941 Saksa hyökkäsi Neuvostoliittoon ja Suomikin joutui saksalaisten rinnalla samaan sotaan. 25.6.1941 Neuvostoliiton ilmavoimat tekivät suuria tuhoja tuottavat ilmahyökkäykset Suomen asutuskeskuksiin ja maarajallakin oli tykistökeskityksiä. 28.6. alkoi Suomalaisten asevoimien hyökkäys Neuvostoliiton puolelle, tavoitteena vallata takaisin talvisodassa menetetyt alueet. 1.9. oli saavutettu vanha raja Rajajoella, jota Mannerheimin määräyksestä Rajajoen kohdalta ei saanut ylittää. Asemasodan aikana Suomalaisten linjat kulkivat kannaksen osalta: Suomenlahti - Rajajoen suu - Aleksandrovka - Valkeasaari - Ohta - Lappalaisenmäki - Lempaalanjärvi - Viisjoki - Lumisuon pohjoisreuna - Tappari - Laatokka. Aunuksen rintama 31.5.1942 oli: Kuuttilahti - Syväri - Shemenitsi - Äänisjärvi. 9.6.1944 alkoi neuvostoliittolaisten suurhyökkäys kannaksella, nimenomaan Rajajoen-Valkeasaaren lohkolla, jonka seurauksena tapahtui nopea perääntyminen ja 20.6. tuli Viipurinkin menetys. Ankarien taistelujen jälkeen puolustusasemat pysähtyivät jonnekin Lavolan - Tali - Ihantalan - Noskuanjärven - Kylä-Paakkolan seutujen kautta Vuokselle, jonka ylityksen torjumiseksi käytiin ankaria taisteluja mm. Äyräpää - Vuosalmi lohkolla.

- Sitkeiden neuvottelujen jälkeen saatiin voimaan **Aselepo 4.9.1944**, (venäläiset 5.9.)

- **Välirauhansopimus allekirjoitettiin 19.9.1944**, sen mukaan valtakuntien rajana tulee olemaan edelleenkin 2.3.1940 talvisodan jälkeen hyväksytty rajalinja Virolahden ja Ilomantsin välillä, sekä alueita Paanajärven - Pilkkavaaran ja Alakurtin alueilta ja Petsamon alueen luovutus. Porkkalan niemimaa oli vuokrattava Neuvostoliitolle 50 vuodeksi 5 miljoonan vuosivuokraa vastaan.

Sotakorvauksia oli maksettava tavaratoimituksina 6 vuoden aikana yhteensä 300 miljoonan dollarin arvosta.

Armeijan joukot on vedettävä 24.9. - 3.10. mennessä vuoden 1940 rajan taakse.

Maahan jääneet Saksalaiset on riisuttava aseista ja luovutettava Neuvostoliitolle, sekä sotavangit palautettava (vaihto suomalaisiin sotavankeihin), sekä internoitava Saksan ja Unkarin alamaiset. Palautettava Neuvostoliitosta Suomeen tuodut arvoesineet ym. tavarat. Etelä- ja Lounais-Suomen lentokenttien vapaa käyttö määrättyihin tarkoituksiin toistaiseksi. Ja muita tässä yhteydessä mainitsemattomia säännöksiä.

Yksityiskohtaisempaa tietoa on saatavissa "Viisi sodan vuotta" kirjassa, sivut 80 - 81.

- **Lapin sota. 15.9.1944. - 26.4.1945.**

Neuvostoliiton asettaman ja 2.9. hyväksytyn ennakkoehdon ja välirauhan sopimuksen mukaisesti Suomen oli riisuttava aseista ja luovutettava Neuvostoliiton sotilasjohdolle 15.9.1944 Suomeen jääneet saksalaiset sotavoimat.

Määräaikaan mennessä saksalaiset olivat poistuneet vain Etelä-Suomesta ja tämän jälkeen yrittäneet yllättäen vallata Suursaaren, joten Suomen laskettiin olevan sotatilassa entisiä aseveljiänsä vastaan. Pohjois-Suomessa olevien saksalaisten antautuminen ei tullut

kysymykseen vaan he ottivat alueet haltuunsa ja muodostivat ryhmyksiä suomalaisia vastaan. Siviiliväestön pelastamiseksi sodan jaloista, heidät evakotiin Etelä-Suomeen ja Ruotsiin. Liittoutuneiden valvontakomissio alkoi painostaa Suomen hallitusta syyttäen sitä haluttomuudesta täyttää välirauhan sopimuksen ehtoja.

- Taistelutoiminta oli aloitettava hinnalla millä tahansa.

Saksalaiset perääntyessään tuhosivat kaiken mahdollisen, tuhosivat tiet ja sillat sekä polttivat kylät paljaksi, joten Lappi jäi täysin autioksi. Lokakuun lopulla Lappi oli vallattu Muonion korkeudelle saakka. Mutta aselepoehdojen mukaisesti Suomen armeija oli supistettava 5.12. mennessä vuoden 1938 vahvuuksiin, joten palvelukseen jäi vain vuoden 1925 ikäluokka, sekä alipäällystä vuoden 1924 ikäluokasta.

Norjan raja saavutettiin vasta 25-26.4.1945, jolloin viimeiset saksalaiset vetäytyivät viimeisistä asemistaan Suomen puolelta ja näin Lapin sota saatiin päätökseen.

- Näin tuli läpikäytyä Suomen sota historiaa vuosisatojen ajalta. Nyt olemme saaneet elää rauhan aikaa Suomessa yli 60 vuotta ja toivottavasti se jatkuu kohdaltamme edelleenkin pitkään, täällä rauhattomassa maailmassa.

- **Systerbäck.**

Systerbäckin ympäristö ja koko Inkerinmaa on ollut ensin karjalaissyntyisten inkerikkojen asuttamaa aluetta. Vasta 1600-luvulla sinne siirtyi väkeä Suomen puolelta. Tämä Suomalaisasutus ulottui aina Nevajoen eteläpuolelle saakka. Kun Pietari Suuri isonvihan aikana valloitti Inkerinmaan ja vuonna 1703 alkoi rakentaa Nevajoen suulle Pietarin kaupunkia, sekä uudisti Venäjän sotalaitoksen ja vuonna 1714 määräsi perustettavaksi asetetaan Rajajoen varteen (Systerbäckin kivääritehdas) alkoivat venäläisetkin asettua asumaan Inkerinmaalle.

Joissakin perustamis -asiakirjoissa on maininta "Rajajoen kivääritehdas". Tehdasalue ei ollut kylänä varsinaiseen Rajajoen kylään kuuluva, mutta alueellisesti se kuului laajaan Lintulan lahjoitusmaahoviin, kuten jo kirjoitukseni aikaisemmassa osassa olen maininnut. Hovi hallitsi laajoja alueita Rajajoen molemmin puolin Rajajoen alueen nimissä. Tehdasalue (12) ympäristöineen tunnettiin yleisesti Systerbäck nimisenä kylänä ja alkuperäisen Rajajoen jokiuoman pohjoispuoli, rautatieaseman tienoot ja kylän asutusalueet kuuluivat varsinaiseen Rajajoen kylään.

- Systerbäckin kivääritehdas oli rakennettu alueen läpi kulkevan joen (13) varteen, Lintulan hovin hallitsemalle Rajajoen puoleiselle alueelle ja kai sen johdosta se perustamisasiakirjassakin on maininta "Rajajoen Kivääritehdas", vaikka paikalla ei ollut mitään tekemistä varsinaisen Rajajoen kylän kanssa, vaan sen alue kuului täysin Systerbäckin kylän alueeseen ja sentähden tehdas tunnettiinkin yleisesti "Systerbäckin Kivääritehdas" nimisenä.

- Kuten aikaisemmin Uudenkaupungin rauhan yhteydessä on mainittu, lahjoitti Pietari Suuri laajoja maa-alueita alaisilleen, kuten Lintulan lahjoitusmaa hovin Viipurin komendantille Matvei Nejeloville. Lintulan hovin laajoihin alueisiin kuului myöskin rajajoen eteläpuolella olevaa Systerbäckin aluetta, myöhemmin rakennetun tehdasalueen tuntumaan saakka, joka liitettiin alueellisesti muun Suomen yhteyteen. Suomen Autonomian aikana, vuodesta 1812 alkaen Suomi sai noudattaa omia lakejaan, joka koski myöskin Lintulan hovin alueita kokonaisuudessaan ja Venäjän puolella olivat omat lakinsa jotka poikkesivat Suomen alueen laeista huomattavasti. Kahdet erilaiset lait tuottivat omat hankaluutensa, kun tehdas oli

venäläinen ja sijainti oli suurimmalta osaltaan Suomen puolella.

Vuonna 1812 oli Aleksanteri 1 määrännyt, että koko tehtaan alue oli liitettävä Suomeen, niin että Viipurin läänin ja Pietarin kuvernementin raja oli siirtyvä lännenpänä olevaan puroon (14), joka laskee Roslivasta Leshinon kylän kautta Suomenlahteen.

Näin siis Kivennavan pitäjään liitettiin pieni kappale Venäjänmaata.

Tämä ei kuitenkaan ollut venäläisille mieleen, vaan he pitivät välttämättömänä, että koko kiväritehtaan alue kuuluisi Pietarin kuvernementtiin. Venäjän sotaministeriö teki v. 1863 asiasta aloitteen ja jo seuraavana vuonna hallitsija Aleksanteri 2. ilmoitti: "Siihen nähden, että Venäjän kruunun alle kuuluvaan Rajajoen kiväritehtaaseen Kivennavan pitäjässä Viipurin läänissä asetetut työntekijät ja tehtaan muu väestö ovat venäläisiä alamaisia eivätkä tunne Suomen kieltä ja tässä maassa noudatettavina olevia lainsäädöksiä, olemme me armossa katsoneet hyväksi käskä, että sanottu kiväritehdas lähimpine n. 12 neliövirran suuruisine alueineen pitää erotettaman mainitusta läänistä ja yhdistettämän Pietarin kuvernementtiin sekä nykyinen raja Venäjän keisarikunnan ja Suomen suuriruhtinaskunnan välillä muutettaman ja vastaisuudessa määrättämän kulkemaan Rajajoen joesta Suomenlahteen suorassa linjassa, pitkin erästä kanavaa".

Näin Ruostekanaavasta tuli valtakuntien välinen raja aina vuoteen 1940 saakka. Alueen mukana liitettiin Venäjään kappale entistä Kivennapaa ja vastineeksi luvattiin Suomelle Petsamo, mikä tosin vasta Tarton rauhassa luovutettiin. Siis puhdas vaihtokauppa, jota tehtäessä tunnustettiin Suomen koskemattomuus!

- **Roslivo-järvi.**

- Kuten aikaisemmin on mainittu, Rajajokeen rakennetun padon seurauksena joen vedelle tuli uusi laskujoki (3) jota pääjokensa jatkeena kutsuttiin myöskin Rajajoeksi. Nyt voimassa olevan venäläisen kartan mukaan sen nimi on Sestra (Sisar tai Sisko -joki). Joen päätepisteenä on Roslivo-järvi (11), itsenäinen järvi, ei mikään Rajajoen laajentuma. Alkujaan se on ollut pienehkö suojärvi, mutta asetetaan perustamisen yhteydessä on sinne ohjattu lisävesiä mm. Rajajoen vedet ja laskukanavia patoamalla, sekä ranta-alueita korottamalla järvestä on saatu laaja, runsaat vesivarastot sisältävä järvi tehtaiden toimintaa varten.

- Roslivo-järvi on venäläisten Internet-tietojen mukaan alkujaan keinotekoinen tekojärvi, joka rakennettiin tehtaiden rakentamisen yhteydessä turvaamaan tehtaiden vedensaanti niin teollisiin kuin teknillisiin tarpeisiin (sähkövoima mukaanlukien). Roslivo-järvi on alaltaan noin 12 neliökilometriä, noin 1,5 - 2 metriä syvä ja kolmion muotoinen, maksimipituudeltaan 5 km ja leveydeltään 4 km. Rantaviivan pituus on 21,5 km.

Vedenpinta on 8 metriä korkeammalla Suomenlahtea. Useita pieniä jokia ja puroja virtaa Roslivo-järveen, jonka rantaviiva on virkistysaluetta ja kesämökki rakennusaluetta.

- Alkujaan Roslivo-järven sivulla olevasta lahdesta lähti laskujoki (13) merenrannan suuntaisena pohjoista kohti, yhtyen alkuperäisen Rajajoen laskujokeen (5). Jokea on voitu aikanaan nimittää myöskin sijaintinsa mukaan Rajajoeksi, koska se oli Lintulan hovin aikana Autonomisen Suomen ja Venäjän välisenä rajana vuodesta 1723 vuoteen 1864 saakka, jolloin Systerbäckin alue siirtyi takaisin Pietarin kuvernementtiin ja valtakuntien välinen raja siirtyi takaisin vanhaan Rajajokeen, jossa se oli vuoteen 1940 saakka. Mutta miksi sitä jokea on kutsuttu sitä ennen ja senjälkeen ei ole tietoa. Nyt voimassa olevien karttojen mukaan sen nimi on Malinka Sestra (Pieni Sisarjoki).

- Joen keskivaiheelta kulkee myöskin vesikanava (15) Suomenlahteen. Onko tämä kanava ollut

aikaisemmin vain pienenä purona, mutta tullut laajennettuna kanavana käyttöön vasta sotien jälkeen, kun Rajajoen suun laskuoja on suljettu kokonaan ja vedet on ohjattu sen kautta Suomenlahteen. Tieto on vain arvailujen varassa ?

- Pietari Suuri perusti vuonna 1714 joen yläjuoksulle Systerbäckin Kivääritehtaan (12), jolla nimellä se yleisesti tunnettiin. Tehdas rakennettiin pääosin joen Suomen puoleiselle alueelle jonka johdosta se sai perustamiskirjaansa nimeksi "Rajajoen Kivääritehdas". Kun joki kulki halki tehdasalueen, jonka toinen puoli kuului Suomen ja joen toinen puoli Pietarin kuvernementin alueeseen, oli luonnollista että sitä pidettiin silloin rajajokena vuosina 1723 - 1864. Joen alkupää kulki tehdasalueella, joten vedensaanti tehtaalle oli edullisesti saatavissa ja tehtaalla tarvittava vedentarve tuli hyvin tyydytetyksi. Mahdollisten tulvavesien eliminoimiseksi ja ylimääräisten vesien poistamiseksi tehtaan alueelta, avattiin 1800-luvun jälkipuoliskolla sulkulaittein varustettu kanava tehdasalueen eteläpuolelle, Aleksanteri 1. v. 1812 määräämän rajapuron (14) tuntumaan. Tämä kanava toimii nykyisinkin pääasiallisena laskujokena Roslivojärvestä suoraan Suomenlahteen. Systerbäckin tehdas toimii edelleenkin nimellä Sestroretsk työkalutehdas.

- **Kronstad - Retusaari.**

- Kronstad, eli aikanaan suomalaisittain tunnetusta Retusaaresta on eräiden tietojen mukaan jo Täyssinän rauhassa 1595 on ollut maininta, että luoteisosa saaresta kuului Kivennapaan. Se oli pääasiassa niittyalueita, vain muutaman talon sijainti siellä on voinut mahdollisesti olla. Onko tämän alueen omistus jatkunut Suomen itsenäisyyteen saakka, ei ole tietoa, mutta viimeistään silloin se on poistunut kuvioista. Muistelisin lapsena kuulleni vanhemmilta ihmisiltä, että heidän nuoruudessaan suomalaiset kävivät Retusaareissa?

1930-luvulla Kronstadin linnoitussaari oli melkoinen sotilastukikohta. Kun raskailla tykeillä ammuskelivät niin Rajajoella ikkunalasitkin helisivät, että kestävätkö kasassa. Kymmenet valonheittäjät risteilivät taivaalla ja valaisivat merenrannatkin valoisaksi kuin päivällä.

- Aikojen kuluessa ja monien kansallisuuksien parissa olleet paikalliset nimetkin ovat saaneet monenkielisiä nimiä ja jopa kokonaan uusiakin nimiä. Minä kirjoituksessani olen käyttänyt niitä nimityksiä jotka minun aikani olivat yleisesti käytössä.

- Alkuperäisen Rajajoki-joen nimi on Rajajoki, mutta tunnetaan myöskin nimellä Siestarjoki.
- Venäläisissä kartoissa tämän joen nimi on Sestra –joki.

Valtakunnan rajana olleen Rajajoen pohjoispuoleinen alue oli alueena Rajajoen kylää ja vastaavasti eteläpuoleista aluetta kutsuttiin ruotsalaisperäisesti nimellä Systerbäck. Venäjänkielinen nimi on nykyään Sestroretsk.

Tälläisiä olivat muisteluni menneiltä ajoilta Rajajoen ja sen lähiympäristön tuntumasta.

Apuna käytetyt lähde- teokset:

Ester Kähönen: Entinen Terijoki - kylämuistoja
(Kouvolan Kirjapaino 1982)

Terijoki, kuvia ja kuvauksia entisestä kotipitäjästä
Toimittanut Ent. Terijoen kunnanhoitokunnan asettama toimikunta
(Kanervan Kirjapaino Oy, Lahti 1951)

Viisi Sodan Vuotta, Suomi toisen maailmansodan myrskyissä
Kirjoittanut ja toimittanut Arvi Korhonen
(Werner Söderström Oy:n Kirja- ja Syväpainossa Porvoossa 1958)